

ОФІЦІЙНА ХРОНІКА

АФРИКАНСЬКА ЧУМА СВИНЕЙ – ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ ВАГИ

Останні кілька місяців ветеринарна служба майже щодня фіксує нові спалахи захворювання на території України

30 липня в прес-центрі Кабінету Міністрів України та **5 серпня** в Будинку Уряду відбулися брифінги заступника Голови Держветфітослужби України **Олександра Вержиховського** на тему «Основні завдання Держветфітослужби в умовах реформування. Ситуація з АЧС». У брифінгах узяв участь перший заступник Голови Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів **Сергій Мельничук**.

«Відповідно до Закону України «Про ветеринарну медицину» та інших нормативно-правових актів головним завданням Держветфітослужби України є забезпечення стабільної епізоотичної ситуації в державі. Завдяки належному проведенню ветеринарно-санітарного контролю та нагляду за здоров'ям тварин на території країни підтримується стабільна й контролювана епізоотична ситуація щодо основних інфекційних хвороб тварин», – повідомив заступник Голови Держветфітослужби України Олександр Вержиховський.

Він зазначив, що в Україні в 2013 р. не було зареєстровано випадків АЧС. А вже в 2014 р. виявлено 16 випадків, зокрема в Луганській області – 4, Чернігівській – 11, Сумській – 1. Серед них 12 випадків – у диких кабанів. За сім місяців 2015 р. уже виявлено 14 випадків: у Київській області – 3, Чернігівській – 8, Рівненській, Житомирській та Сумській – по одному. «Майже всі випадки АЧС серед домашніх свиней у 2015 р. на Чернігівщині пов'язані з дикою фауною», – сказав О. Вержиховський.

«Наше завдання – якнайшвидше

локалізувати загрозу. Держветфітослужба реагує відразу, коли виникає підозра на захворювання тварин. В Україні затверджено План дій при підозрі захворювання (загибелі) свиней на африканську чуму. Вказаний план передбачає щохвилинний порядок дій фахівців ветмедицини різних рівнів. Ідеться про період від отримання повідомлення про захворювання чи загибель свиней до зняття карантину з неблагополучного пункту. З 28 липня виставлено міліцейські пости на основних і польових дорогах. Проте рух обмежено не буде», – поінформував заступник Голови Держветфітослужби.

«Тому останні випадки виявлення АЧС у Київській, Чернігівській і Житомирській областях, найімовірніше, є верхівкою айсберга епізоотії АЧС серед диких кабанів на Поліссі. Епіцентр може бути на території Чорнобильської зони відчуження», – пояснив Олександр Вержиховський.

Також посадовець відзначив нега-

тивний вплив браконьєрства на поширення захворювання в сектор домашнього свиначства.

Нагадаємо, що відповідно до оперативної інформації головного управління ветеринарної медицини в Київській області 28 липня 2015 р. в ПАТ АК «Калита» (сmt Калита, Броварський район) було виявлено підвищену загибель поросят віком понад 4 міс.

При дослідженні відібраних від загиблих тварин проб біоматеріалу в Державному науково-дослідному інституті з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи (м. Київ) встановлено діагноз на африканську чуму свиней.

З метою координації дій з локалізації та ліквідації спалаху АЧС 29 липня 2015 р. проведено засідання Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Броварській РДА і засідання комісії при Київській ОДА, рішенням яких затверджено плани з ліквідації АЧС.

Станом на 29 липня 2015 р. в ПАТ АК «Калита» утримувалося понад 60 тис. голів свиней, які відповідно до Інструкції щодо профілактики та боротьби з африканською чумою свиней (наказ Мінагрополітики України від 05.03.2014 р. №81, зареєстрований в Мін'юсті 21.03.2014 р. за №363/25140) підлягали безкровному умертвінню в найкоротший термін під постійним наглядом і спаленню.

Головним управлінням ветеринарної медицини в Київській області та Держветфітослужбою України розпочато заходи відповідно до Інструкції. За оцінками, збиток становить більш ніж 170 млн грн. Крім того, повна утилізація всього поголів'я (60 тис. гол.) і неможливість роботи підприємства впродовж мінімум шести місяців. Це удар по цілій сільськогосподарській галузі, яка й без того перебуває в критичному стані.

За попередніми даними, причиною виникнення хвороби стало порушення ветеринарно-санітарних вимог до утримання свиней. Імовірно причиною занесення АЧС на ПАТ АК «Калита» є допуск на комплекс працівників, які проживають на неблагополучних щодо АЧС територіях. Наше завдання – максимально зменшити поголів'я свиней в дикій фауні. За три роки популяція диких кабанів у природі має відновитися. Останній випадок діагностування АЧС стався в Київській області 5 травня 2015 р. в урочищі «Грабів» поблизу садового товариства та угідь резиденції «Залісся» (Броварський район), коли було виявлено 3 групи диких кабанів.

З метою ліквідації захворювання Кабінет Міністрів України 29.07.2015 р. підтримав ініціативу міністра аграрної політики та продовольства України Олексія Павленка щодо виділення Держветфітослужбі коштів у сумі 45 млн грн., які планується використати на деззасоби, засоби діагностики, спецодяг, відрядження спеціалістів, які працюють у зоні зараження.

О.М. Вержиховський додав, що нині запланована зустріч із фахівцями ЄБРР, ФАО та інших міжнародних

інституцій. «Наше завдання – показати прозорість і зрозумілість своїх дій. Наразі ми відчули гостру потребу в спеціалізованій техніці для дезінфекції, реагентах для діагностики та спецодязі. На підприємстві у Калиті щодня працює близько 100 осіб. Ми інформуємо штаб-квартиру Міжнародного епізоотичного бюро про свої дії щодо ліквідації АЧС», – зазначив посадовець.

Планується використання досвіду країн ЄС – відстріл диких кабанів, заборона на розведення свиней у приватних домогосподарствах, установлення сітки в лісових зонах на кордоні з Білорусією, Росією та іншими країнами для запобігання міграції диких кабанів.

У загрозовій зоні за рахунок коштів держбюджету територіальними органами Держветфітослужби проводяться щеплення свиней проти класичної чуми, клінічні обстеження в приватних господарствах, моніторинг у дикій фауні та серед поголів'я господарств і приватного сектору населення. При цьому слід зазначити, що перевірки свиного господарств стосовно дотримання «закритого режиму» діяльності й ветеринарно-санітарних вимог, заходи інспекторського впливу до порушників цих вимог вживалися лише до серпня 2014 р. (до початку мораторію на перевірки).

Завдяки комплексу заходів вдалося запобігти поширенню африканської чуми свиней, останній випадок якої зареєстровано 28 липня 2015 р. у ПАТ АК «Калита».

За словами Олександра Вержиховського, Прем'єр-міністр доручив Мінагрополітики разом із Держветфітослужбою розпочати перевірку всіх суб'єктів, пов'язаних із утриманням свиней, переробкою, зберіганням тощо, щодо дотримання чинних ветеринарно-санітарних вимог.

«Ми таку роботу розпочинаємо сьогодні-завтра. І, я думаю, вона дасть свої результати», – підкреслив посадовець.

За словами заступника Голови Держветфітослужби, з моменту виявлення

факту захворювання проведено оперативні заходи, які сприяли недопущенню поширення вірусу. Зокрема було виділено додаткові кошти на забезпечення відповідних робіт. 31 липня проведено засідання Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Кабінеті Міністрів України за участю всіх центральних органів виконавчої влади, які причетні до вирішення цієї проблеми, та визначено конкретні напрями роботи.

Олександр Вержиховський повідомив, що розпочато кримінальне провадження за ст. 251 Кримінального кодексу України – порушення ветеринарних правил. Правоохоронні органи проводять відповідне розслідування.

Водночас встановлений Держветфітослужбою України діагноз щодо АЧС отримав підтвердження лабораторії Міжнародного протиепізоотичного бюро (Мадрид, Іспанія).

«Питання знаходиться на щоденному контролі, – наголосив заступник Голови Держветфітослужби. – Ми не бачимо поширення з того моменту, коли нас було офіційно повідомлено про виявлення захворювання».

Водночас, за словами Олександра Вержиховського, зараз перевіряється інформація про те, куди було вивезено тварин на забій до офіційного встановлення діагнозу. По кожному конкретному такому випадку наразі працюють слідчі органи.

Перший заступник Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів Сергій Мельничук зазначив, що до України прибула офіційна делегація з Литви для обговорення нагальних питань з ліквідації збудника АЧС. «Адже збудник АЧС фіксується в Російській Федерації, Білорусії, Польщі та країнах Балтії. Застерігаю споживачів від купівлі м'яса на стихійних ринках. Необхідно дезінфікувати одяг після кожного виходу в ліс», – наголосив посадовець.

«Щоб зберегти галузь свинарства в нашій країні, необхідно посилити заходи боротьби з поширенням АЧС на території України на державному рів-

ні. Без допомоги держави свинокомплекси не в змозі виключити ризик потрапляння цієї інфекції, хоч би які жорсткі заходи безпеки застосовувалися на підприємстві», – прокоментував С. Мельничук. Він також підкреслив, що приховування хоча б однієї інфікованої тварини може загрожувати спалахом захворювання.

«Ми звертаємося до всіх власників тварин з проханням поставитися з повною відповідальністю до цього питання і не приховувати проблеми», – сказав перший заступник Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

7 серпня Національна академія аграрних наук України та Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів провели круглий стіл на тему «Основні чинники, що зумовили ускладнення епізоотичної ситуації в країні й розроблення додаткових заходів профілактики та ліквідації африканської чуми свиней в Україні».

В. о. віце-президента НААН **Михайло Бащенко** наголосив, що африканська чума свиней, якщо її вчасно не зупинити, може завдати величезних збитків економіці країни. «Держветфі-

тослужба України робить ті кроки, які визначені інструкціями, а наша Академія також хоче вчасно визначити дії, які стосуються наукового забезпечення упередження поширення цього захворювання».

Ведучий заходу академік НААН України **Володимир Бусол** визначив питання для обговорення: закономірності епізоотичної ситуації у світі та в Україні; основні чинники, що обумовили виникнення й поширення АЧС у нашій державі; світовий досвід у боротьбі з АЧС та особливості системи протиепізоотичних заходів в Україні; заходи для призупинення й ліквідації АЧС в Україні.

У роботі круглого столу взяв участь заступник Голови Держветфітослужби України **Олександр Вержиховський**. Він зазначив важливість і необхідність такого діалогу. Адже починаючи з 2012 р. в державі зафіксовано вже 33 випадки захворювання на АЧС. «Хотів би акцентувати увагу присутніх на тому, що Держветфітослужба в таких випадках діє виключно згідно з вимогами чинного законодавства – Закону України «Про ветеринарну медицину» та інструкції, яку ми розробляли разом з вами і яка адаптована до європейського законодавства. Про кожний випадок захворювання на АЧС протягом півтори доби ми інфор-

мували МЄБ, що є дуже важливим. Адже зараз не тільки європейська спільнота спостерігає, як ми будемо діяти у тій чи іншій ситуації. Починаючи з 2012 р. ми провели 16 засідань Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії».

Серед причин виникнення АЧС в Україні О. Вержиховський назвав складну епізоотичну ситуацію в країнах, які межують із нашою державою: Російська Федерація – понад 750 випадків АЧС; Польща – 78; Литва – 106; Латвія – 479; Естонія – 156. І лише Білорусь вільна від цього захворювання, що, на думку доповідача, досить сумнівно. Отже, в Україні вже сформувалася стійка ендемічна зона в Чернігівській області й областях північного кордону.

Ще один чинник, як з'ясувалося нещодавно, – Чорнобильська зона. Саме тут виявилось чимало диких кабанів, які загинули від АЧС. Решта розбіглася, коли горіли торф'яники.

І чи не найголовніший чинник – злочинна байдужість суб'єктів господарювання та керівників бізнесу. На підтвердження цього О. Вержиховський навів випадок спалаху АЧС у смт Калита. «Висновки зробить прокуратура. Я ж тільки додам – із 66 200 голів на вечір 6 серпня спільними зусиллями всіх задіяних служб утилізовано 58 798. Жодному поколінню ветеринарів до нас не довелося працювати з такою бідною в таких масштабах. Теоретично й на паперах у кабінетах ми знали, як боротися з африканкою. А от як на практиці умертвити й утилізувати 66 тисяч голів свиней? І на вирішення цієї проблеми був обмежений час», – зазначив О. Вержиховський.

Ситуацію значно ускладнило те, що про захворювання в управлінні ветмедицини дізналися навіть не від суб'єкта господарювання. «Усі наші заклики, всі рішення державних комісій, усі розпорядження виявилися марними. Найстрашніше, що заразу два тижні поширювали країною. Але врешті-решт діюча система ветеринарної медицини спрацювала. Офіційний лікар ветмеди-

чини на холодокомбінаті звернув увагу, що здають неприродно багато свинячих туш. Він повідомив одразу головне управління. І в той же день разом із службою безпеки ми виїхали на це підприємство. На другий день 57 тонн вже було утилізовано. Випадок у Пирятині, який став 33-м, також намагалися замовчати. Але наголошую, що відступати від закону ми не будемо», – сказав О. Вержиковський. Він вкотре нагадав, що всі дії, їх порядок чітко прописані в діючій інструкції.

Звертаючись безпосередньо до науковців, Олександр Вержиковський акцентував, що ніхто не ділить науку на практичну і теоретичну. Від неї очікують серйозної підтримки і допомоги вже зараз. «Перед нами стоїть завдання якомога швидше локалізувати спалах, не дати поширитися цій біді на інші регіони. На третій день, після встановлення діагнозу АЧС, про цю проблему знали Президент України, Прем'єр-міністр, секретар РНБО».

Олександр Вержиковський назвав напрями, за якими чекають наукової підтримки: «Перше. Ми побачили, що дуже важко таку кількість поголів'я умирати безкровним методом. Допомогти з технікою нам обіцяють польські колеги. Для малих поросят – це газова камера, для великих свиней – електричний струм. Але проблема Калити в тому, що це пострадянське приміщення, і жоден механізм всередину не заїде.

Друге. Необхідні науково обґрунтовані рекомендації депопуляції диких кабанів. З цього приводу точиться дискусія. Позиція нашої служби – звести поголів'я до нуля.

Третє. Маємо науково-виробничий центр з хвороб тварин. Давайте звернемо увагу на аналіз ризиків та управління ризиками.

Четверте. Необхідно з'ясувати вектор поширення АЧС. Чи задіяні в ньому іксодові кліщі, комарі та звичайні мухи? Ми вже звернулися до Інституту зоології, щоб з'ясувати їхню думку. Чекаємо і ваших міркувань».

О. Вержиковський зазначив, що з боку держави на боротьбу зі спалахом АЧС вже виділено додатково 44,7 млн грн., а також знято мораторій на проведення перевірок офіційними інспекторами ветмедицини.

«Я за конструктивну розмову, за те, що ми не ділитимемо на наше і ваше, бо у нас одна біда, яка має державну вагу, біда, яка вийшла за межі національної катастрофи», – сказав посадовець.

Після того, як заступник Голови Держветфітослужби України відповів на запитання учасників круглого столу, перейшли до обговорення поставлених питань.

Перший заступник Голови державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів Сергій Мельничук запро-

понував переглянути чинну інструкцію з урахуванням усіх проблем, з якими зіштовхнулися нині. Зокрема визначити в ній місце науки. «Наше завдання – не шукати винного, а, взявши на себе відповідальність, вирішувати ці проблеми разом. Безумовно, все передбачити неможливо, але на те і є наукова частина, яка моделює ці процеси, аналізує фактори, які можуть вплинути на ті чи інші речі», – сказав він.

Було ухвалено такі пропозиції:

– НААН спільно з Держветфітослужбою у триденний термін розробити науково обґрунтовані заходи щодо призупинення поширення АЧС та ефективні оздоровчі заходи в Україні з урахуванням регіоналізації території на три зони – неблагодіюча, загрозлива та вільна;

– НААН провести системні епізоотологічні дослідження й на їх основі визначити фактори, які позитивно й негативно впливали на ефективність профілактики та ліквідації АЧС;

– НААН вивчити особливості прояву епізоотії, інфекційного процесу та ефективності заходів профілактики й ліквідації АЧС в Україні порівняно з досвідом боротьби з хворобою в зарубіжних країнах. Матеріали направити до Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Кабміні України в місячний термін;

– створити державний резерв дезінфекційних засобів;

– заборонити використання м'ясокісткового борошна у кормах, заборонити згодовування кормів без обробки, яка гарантує знищення вірусу АЧС;

– ініціювати створення постійної діючої оперативної групи ветеринарної міліції з 10 спеціалістів;

– усі свиноферми перевести на суворий режим закритого типу;

– на базі науково-дослідних інститутів створити центри з вивчення акарицидної ситуації у свиногосподарствах;

– посилити просвітницьку роботу серед усіх верств населення всіма доступними засобами. ☉

